

Marin POP

CULTURĂ ȘI POLITICI CULTURALE ÎN VIAȚA ȘI OPERA ELENEI ACIU (1875-1955)

În anul 1875, în comuna Bârsana – județul Maramureș, vedea lumina zilei Elena Fabian, una dintre cele mai de seamă reprezentante ale mișcării feministe transilvănene din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Era cea de-a doua fiică a inimosului dascăl și mare patriot Nicolae Fabian, de la care a moștenit predispoziția spre cariera pedagogică. După cum își aminteau bârseneștii, Nicolae Fabian a fost un exemplu de muncă, caracter și onestitate.

Cele trei surori ale Elenei Fabian – Maria, Ana și Marta – au urmat și ele cariera pedagogică. De asemenea, avea un frate profesor și unul, Petru Fabian, canonic papal.

„Lenuța învățătorului”, cum îi spuneau consătenii, a absolvit școala primară în comuna natală, Bârsana, iar școala secundară la Sighetul Marmației. A urmat, apoi, cursurile Școlii Normale din Cluj și pe cele ale Institutului Pedagogic Superior din Budapesta, între anii 1894 și 1897. S-a distins atât prin capacitatea remarcabilă de studiu, cât și prin calitățile sale nobile sufletești. Ea s-a specializat în științele pedagogice, limbi străine, istorie și geografie.¹

După absolvirea studiilor superioare a intrat în învățământ. Era o perioadă în care se înființau tot mai multe școli de stat, la care limba de predare era limba maghiară. Tentația era mare pentru orice absolvent de studii superioare, deoarece salariul era mult mai bun decât la catedrele din cadrul școlilor confesionale. Fiica dascălului și marelui patriot român de pe plaiurile voievozilor maramureșeni a dat o dovadă eclatantă a naționalismului neînduplecat și dus până la sacrificii, neacceptând o catedră la școlile de stat.

Tânăra profesoară și-a început cariera pedagogică la 1 septembrie 1897, la școala civilă română din Beiuș, transformată, mai târziu, în liceu de fete.² Această renumită școală a fost înființată prin strădaniile episcopului diecezei de Oradea, Mihail Pavel. Aici, la Beiuș, și-a început Elena dr. Aciu³, împreună cu încă trei profesoare, prodigioasa ei carieră pedagogică.

Școala din Beiuș a fost un centru unde s-au format mai multe generații de învățătoare care, după terminarea studiilor, s-au răspândit în toate județele din Transilvania cu nobilul scop de a educa alte generații de fete.

În orașelul de la poalele munților bihoreni, Elena dr. Aciu s-a dovedit a fi o profesoară dedicată până la sacrificiu idealului său de educare sufletească a femeii române. După cum își aducea aminte fostele sale eleve, Elena dr. Aciu și colegele sale „știau să fie surori și prietene elevelor, împărțîșind cu ele bucurii și supărări, rîzînd cu ele, plîngînd cu ele”. Astfel de sentimente credem că nu le poate avea decât un dascăl dedicat nobilului scop de a educa tinerele vlăstare ale unei nații.

Pe lângă activitatea pedagogică, ea a desfășurat o prodigioasă activitate și în cadrul Reuniunii Femeilor Române din Beiuș. A avut numeroase inițiative, între care aceea a înființării bibliotecii Reuniunii.⁴

Au venit anii de restriște ai Primului Război Mondial. La sfârșitul acestei mari conflagrații români au reușit, cu mari jertfe omenești, să-și realizeze idealul de veacuri mult visat, la 1 Decembrie 1918.

¹ *Gazeta de Duminecă*, nr. 7-10, 3 iunie 1934, p. 2.

² *Ibidem*, p. 3.

³ La vremea respectivă femeile purtau și titlul academic al soțului.

⁴ *Ibidem*, p. 9.

Partea de nord-vest a țării a mai avut, din nefericire, de îndurat încă 5 luni de teroare, din cauza liniei demarcaționale care-i despărțea de frații lor.

În timpul încercărilor grele prin care a trecut armata română în anul 1919, când a avut loc campania de răsturnare a regimului bolșevic de la Budapesta, condus de Béla Kun, Elena dr. Aciu se înrolează ca misionară din partea Reuniunii Femeilor Române din Beiuș. A depus o muncă istovitoare, zi și noapte, îngrijind soldații români răniți în lupte, în spitalele din Oradea. Ca o recunoștință a acestor eforturi a primit, din partea Regelui Ferdinand, medalia *Crucea Regina Maria*, clasa a II-a.⁵

După război, în luna septembrie a anului 1920, se transferă la Școala medie de fete din Șimleu Silvaniei. Aici se căsătorește cu fruntașul politic național-român dr. Alexandru Aciu, una din marile personalități sălăjene ale perioadei interbelice. El și-a susținut soția în toate acțiunile pe care le-a inițiat, fiind, de altfel, amândoi principalii animatori ai vieții culturale din Șimleu, care era denumit în epocă „Brașovul Vestului” sau „Micul Brașov”.

Între anii 1924 și 1934, Elena dr. Aciu a îndeplinit funcția de președintă a Reuniunii Femeilor Române Sălăjene (R.F.R.S.). În această calitate a desfășurat o prodigioasă activitate culturală și de asistență socială. A organizat numeroase serbări, reprezentații teatrale și serate artistico-literare. A scris numeroase piese de teatru, în special pentru școlari, într-un nou gen literar, acela al teatrului simbolic și alegoric, gen care nu mai fusese cultivat la noi.⁶ Aceste piese de teatru au fost reprezentate în aproape toate centrele din Transilvania, precum și în cele din Vechiul Regat, fiind elogiata de către presa vremii. A scris următoarele piese de teatru: *Ileana Cosânzeana*, *Bunica*, *Romana*, *O șezătoare*, *Înimi Nobile*, *Casa fermecată*, *Buchetul*, *Din Istoria Neamului*, *Medicina Nimerită*.⁷

O importanță deosebită a acordat Elena Aciu cărții și înființării de biblioteci.

În anul 1924, când Elena Aciu devine președintă a R.F.R.S., constată, cu tristețe, faptul că nu mai exista o bibliotecă a Reuniunii. Se pare că dispăruse în anii tulburi ai Primului Război Mondial. De aceea, „văzând nevoia cărții românești și văzând că în lipsa ei multe românce cetesc literatură streină”, a început acțiunea de reînființare a bibliotecii. Din cauza lipsei de fonduri s-a făcut apel către intelectuali să doneze cărți. Aceștia au răspuns prompt și au făcut donații de carte, fiecare după putință. Astfel, până în anul 1929 biblioteca avea un număr de 841 de cărți. Dintre acestea, Elena Aciu a donat, din propria ei bibliotecă, 128 de volume, iar fiica sa, Tuli Aciu, 11 volume. Printre donatori amintim aici pe următorii: biblioteca „Banul Mărcină” (prin marele nostru istoric, Nicolae Iorga) a donat 103 volume; Casa școalei a donat 154 de volume; vicarul Silvaniei, Emil Bran, a donat 128 de volume și Emilia Pop (n. Mărcuș) a făcut o donație de 120 de volume. În mare, cele 841 de volume erau împărțite pe următoarele categorii: istorie, știință, studii și călătorii, 310 volume; nuvele, schițe și povestiri, 346 volume; teatrale, 74 volume; poezii, poeme, 45 volume; romane, 59 volume; un volum din colecția de cusături românești etc.⁸

Numărul de volume a crescut apoi cu timpul prin alte donații. Printre acestea amintim și importanta donație de 400 de volume pe care a făcut-o marele nostru om politic sălăjean, Iuliu Maniu, în amintirea părinților săi decedați.⁹

O pagină însemnată din istoria R.F.R.S. a fost scrisă în anul 1924. Cu un an înainte familia regală făcuse o vizită în Transilvania, trecând și prin Șimleu, pe data de 23 iulie.¹⁰

Cu ocazia celei de a 43-a Adunări generale a R.F.R.S., care a avut loc pe data de 1 decembrie 1924, Elena dr. Aciu trimite o telegramă Reginei Maria pe care o roagă să primească Reuniunea „sub

⁵ Anuarul Reuniunii Femeilor Române Sălăjene. 1925-1929, Șimleul Silvaniei, Tipografia „Lazăr”, 1929, p. 83.

⁶ *Gazeta de Duminecă*, nr. 7-10, 3 iunie 1934, p. 4.

⁷ *Anuarul ...*, p. 82.

⁸ *Ibidem*, p. 87-89.

⁹ *Gazeta de Duminecă*, nr. 3-4-5, 22 ianuarie 1933.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 30, 29 iulie 1923.

grațiosul patronaj al Majestății Voastre”. La data de 19 februarie 1925 mareșalul Curții Regale, generalul de divizie Angelescu, îi răspunde: „*Am onoarea a vă comunica că M.S. REGINA a binevoit a acorda Înaltul său Patronaj Reuniunii Femeilor Române Sălăjene din Șimleu-Silvaniei (...)*”¹¹.

Un alt eveniment major pentru Reuniunile de femei din întreaga țară a avut loc în anul 1927. La intervențiile energice Maria Baiulescu, președinta Uniunii Femeilor Române (U.F.R.), Comitetul Central al Astei a aprobat, în ședința plenară din 29 decembrie 1927, înființarea „Secției Feminine Biopolitice”. Cu această ocazie, Maria Baiulescu a afirmat, printre altele: „*Dorim din inimă ca societățile federale la Uniunea Femeilor Române să dovedească și cu această ocaziune devotamentul lor pentru această activitate sportivă, care va potența programul similar al Uniunii noastre și va da roade folositoare neamului românesc, prin dublarea puterilor întovărășite*”¹².

Sălăjenii au fost printre primii care au înțeles rolul unificării tuturor asociațiilor culturale. Senatorul Alexandru Aciu, soțul Elenei Aciu, consilier al R.F.R.S. și director al Despărțământului Șimleu al Astei, vine cu propunerea de a concentra la un loc toate societățile culturale din Șimleu. Această idee a fost îmbrățișată de către toți intelectualii, fără deosebire de apartenență politică sau confesională. Pe lângă funcțiile amintite mai sus, Alexandru Aciu o îndeplinea și pe aceea de director executiv al Băncii „Silvania”, care își avea sediul în Șimleu. Această Bancă s-a remarcat, încă de la înființarea sa, prin sprijinul pe care l-a acordat instituțiilor de cultură. Acum, prin directorul ei, Alexandru Aciu, Banca pune la dispoziție, gratuit, o serie de spații din localul său, în care să se poată întruni toate societățile culturale și să-și unească eforturile în vederea desfășurării unei mai bune propagande culturale și sociale în satele sălăjene. Așadar, destinația acestui lăcaș era ca el „*să cuprindă cu căldură și dragoste românească sufletele, cari poartă dorul sincer de consolidare socială*”¹³.

Deschiderea oficială a acestui lăcaș de cultură a avut loc pe data de 16 octombrie 1927, în prezența unui public numeros. Sala s-a dovedit a fi neîncăpătoare, deoarece, pe lângă faptul că s-a sărbătorit „începutul unei preînsemnate activități sociale”, a fost sărbătorită și Emilia Pop Mărcuș, membră de onoare a R.F.R.S.

În discursul rostit cu această ocazie, Elena Aciu spunea, printre altele: „*Mulțumită Geniului Neamului nostru chemat la viață de consolidare, iată ne vedem întrunite purtând fiecare în sufletul său dorința vrerii facerii de bine. Acelaș gând ne adună, aceleași sentimente umanitare și sociale ne îndeamnă. Mândrul drapel ridicat de vrednicele antecesoare să-l închinăm azi unirei sufletești, înțelegerei și dragostei dintre noi. Veniți în jurul nostru în sala culturală Astra și azi și de acum totdeauna, când Vă trage dorul de a petrece momente senine, să uităm daraverile și să ne dăm reciproc sfaturi și îndemnuri*”. Relevante pentru importanța acestui moment sunt și cuvintele senatorului Alexandru Aciu care a subliniat, totodată, și scopul întâlnirii. „*Să satisfacem – spunea el – demnității noastre naționale, să avem un cuib cald, unde întâlnindu-ne mai des, să facem mai intime legăturile sufletești între membrii societății românești din Șimleu; pe de altă parte unindu-ne puterile să putem susține diferitele noastre instituțiuni din Șimleu, cari din lipsa de interes și sprijin, vegetează numai*.” La acea dată, în Șimleu, existau mai multe societăți culturale, și anume: Despărțământul Astei, R.F.R.S., Societatea Praporgescu și Casina Română.

Printre toasturile care s-au rostit la masa comună ce a încheiat aceste manifestări culturale remarcăm pe cel al directorului Școlii de agricultură din Șimleu, I. Agârbiceanu, care aduce elogiul, în numele tuturor celor prezenți, Elenei Aciu, pentru „*îndeobște cunoscutu-i caracter ideal, care-i însuflețește orice gest și îndemn nobil, cu care pune la cale aceste acțiuni de însemnătate culturală și caritativă*”, spunând că ea reprezintă „*sufletul animator al acestor mișcări*”¹⁴.

¹¹ Anuarul..., p. 2-3.

¹² Ibidem, p. 16-17.

¹³ Ibidem, p. 47-48.

¹⁴ Ibidem, p. 49-50.

Una dintre acțiunile acestei secții biopolitice a fost reprezentată de manifestările dedicate zilei tuturor mamelor. Începând din anul 1928, la propunerea Mariei Baiulescu, a doua zi de Rusalii a fost declarată „Ziua Mamei”. Astfel, și la Șimleu, pe data de 4 iunie 1928, a avut loc o mare serbare dedicată acestei zile. Ea s-a ținut în sala teatrului orășenesc.

În cuvântul rostit cu această ocazie, Elena Aciu explică scopul și importanța acestei zile pentru toate mamele: „*Dulce cuvânt, cuvânt sfânt: mamă. Așa e această ziuă, ruptă din zilele noastre de muncă pline de sbucium și suferințe ca o oază în deșertul pustiu, – când ne alungăm toate gândurile, necazurile și ne contopim toate simțemintele în slăvirea prea iubitei noastre Mame [...]. Această zi să ne fie ocaziunea cea mai bună pentru a simți, a pricepe, a admira și a ne închina în fața înțelepciunii și bunătații aceleia ce se numește Mamă*”¹⁵.

Elena Aciu a fost o reprezentantă de marcă a mișcării feministe. Ea sublinia faptul că femeia a fost nedreptățită veacuri întregi „și de constituție și de sociologie, chiar și de religie”, iar bărbații au fost privilegiați, atât în familie, cât și în societate. Totuși, spune că se constată „cu bucurie rezultate atât de îmbucurătoare prin treapta la care s-a ridicat din inferioritate și neegalitate, chiar sclăvie, – veșnic minoră desconsiderată”. În concepția ei, darul cel mai de preț al femeii „și cea mai sfântă chemare a ei” este maternitatea. Ea spune că atunci când femeia primește acest dar de la Dumnezeu, de a da „valori morale din sufletul tău aceluia, cui ai dat viață [...] nu le-ai schimba pe toate mărurile cari te ademenesc de pe arena luptelor politice”. Și erau în societatea românească, din păcate, „atâtea suferințe așternute de mizerii, de nefericiri, cari își așteaptă alinarea de la filantropia și generozitatea femeii”¹⁶.

Era nevoie de implicarea femeilor în domeniul social-educățional. În special se simțea o mare lipsă de educație a țărancilor române: „Să luăm în scut clasa trudită a țărănimei, să o ajutăm, să o ridicăm prin instrucții și îndemnuri”, deoarece, în funcție de „cum se va ridica inteligența ei, va crește bunăstarea morală și materială a poporului nostru”. În special industria casnică necesita ajutorul Reuniunii de femei. Prin ajutorul dat de către femeile școlite ale Reuniunii, „manufacturile produse de geniul creator al țărancei cu destoinicia ei înăscută vor deveni tot mai perfecte [...]. Să le venim în ajutor prin câștigarea modelelor și a materialului, alegerea și potrivirea culorilor și pe urmă prin valorizarea manufacturilor admirate și de străini. Să introducem aceste geniale creațiuni ale industriei populare ca podoabe în casele noastre”. Ea punea un accent deosebit pe păstrarea, „atât în ornamente, cât și în portul național motive curat românești, elemente de obârșie veche, neamestecate cu elemente străine”. Consideră că aceste produse ale artei populare „au o valoare etnică; formează un mijloc puternic de conservare națională”¹⁷. Aceste afirmații ale Elenei Aciu am putea spune că au o mare valabilitate și în ziua de azi, când ne aflăm în pragul integrării în Uniunea Europeană. Ne vom integra, mândri, și identifica cu această zestre a noastră, încă bine conservată în satele românești, cea a portului și tradiției populare românești.

O altă direcție a politicii educaționale întreprinse de Elena Aciu și Reuniunea pe care ea o conducea a fost aceea de activizare a misiunii civice a școlii, de educație morală a femeii, în special a celor care locuiau în mediul rural. S-au înființat numeroase Reuniuni mariane, prin care se încerca a se promova „apropieri sufletești între femei”, prin rugăciuni rostite împreună, prin împodobirea de biserici cu lucruri de mână, lumini și flori. Se contribuia în acest mod și la promovarea sentimentului religios. După oficierea serviciului religios, femeile se adunau la școală, unde ascultau lecturi morale, sfaturi folositoare pentru gospodine, pentru creșterea și îngrijirea copiilor, cultivarea gustului estetic în îmbrăcăminte. Tot la inițiativa Reuniunii se organizau serbări ale *Pomului de Crăciun*, ocazie cu

¹⁵ *Ibidem*, p. 57-58.

¹⁶ *Ibidem*, p. 18-19.

¹⁷ *Ibidem*, p. 20-21.

care se dădeau daruri la copii, constând din cărți, articole de îmbrăcăminte și încălțăminte, în special copiilor săraci.¹⁸

Activitățile sociale și caritative au reprezentat direcții importante ale R.F.R.S., după anul 1918, deoarece se simțea o mare nevoie de astfel de activități în întreaga societate românească. S-a pus accent pe domeniile carității publice, ca: ocrotirea orfanilor și a văduvelor, înființarea de orfeline, asistența socială și sanitară sau ajutoare date sinistraților, copiilor săraci și bătrânilor.¹⁹

Acest nou program era în spiritul vremii, după cum explica și Elena Aciu într-un discurs rostit la Adunarea generală a R.F.R.S.: „Să ne dăm seama de spiritul vremii și conform acestuia să ne fixăm programul de muncă. Problemele noilor vremuri ni se impun prin curente greșite sau exagerate, cari își așteaptă rezolvirea dela chibzuința, tactul, înțelepciunea, și mai ales dela inima femeii. În multe direcții se cere colaborarea ei. Una dintre cele mai importante probleme este: **educația socială și apropierea, strângerea raporturilor sociale, unirea sufletească, fără de care nu poate fi progres**”²⁰.

Referindu-se la caritate, ea spune că aceasta „este cea mai ideală pornire din ființa omenească”, deoarece „numai prin prisma acestui ideal putem pătrunde mărimea dezastrelor reale”. De asemenea, consideră că actul de caritate este „mai aproape de ființa femeii”.

Așadar, caritatea, „apoi consolidarea socială și atâtea neajunsuri în jurul problemei biopolitice încă ne-au impus și ne impun un bogat prilej de muncă”²¹. Acestea erau problemele societății românești pe care Elena Aciu le-a observat și din discuțiile purtate cu ocazia participării sale la congresele Uniunii Femeilor Române.

Amintim aici doar câteva acțiuni caritative pe care Elena Aciu le-a întreprins personal. În cursul anului 1926-27 a dat, împreună cu încă vreo câteva membre ale Reuniunii, masa de prânz copiilor săraci care locuiau departe de școală. A dat ajutor la 3 femei în vârstă timp de o jumătate de an cu lemne, bani și, în fiecare săptămână, untură și pâine. În cursul anului școlar 1928-1929 a dat prânzul la 2 elevi de la Școala comercială. Cu ocazia ședințelor Cercului cultural al învățătorilor a dat premii pentru elevii care au fost incluși în programul cultural-artistic. Elevii erau din Pericea, Siciu, Bădăcin, Criștelec și Șumal.²²

În ceea ce privește ajutorul dat sinistraților, amintim episodul tragic al inundațiilor catastrofale pe care le-a produs râul Crasna în noaptea de 20 decembrie 1925. În urma acestor inundații peste 100 de familii au rămas fără adăpost, fără alimente și articole de strictă necesitate. În afară de Crucea Roșie, care a acordat câteva ajutoare de moment, nu a mai intervenit nimeni. Văzând acest lucru, președinta R.F.R.S. a pornit o amplă acțiune de ajutorare a sinistraților, invitând și celelalte societăți feminine din localitate să facă același lucru. Acestea au răspuns prompt la invitația Elenei Aciu.

La inițiativa Reuniunii de femei a fost organizată o tombolă în luna februarie, la care s-a reușit strângerea sumei de 97.000 lei. Aceștia au fost distribuiți celor care aveau nevoie mai mare de ajutor. Însă nu era de ajuns. Au sosit ajutoare nesperate din Vechiul Regat, tot din partea unei societăți feminine purtând numele „Patru surori anonime”. Acestea au trimis, prin Cornelia Maniu (sora lui Iuliu Maniu), suma de 20.000 lei. Tot atunci a sosit și suma de 12.229 lei, care a fost trimisă de către președinta Uniunii Femeilor Române, Maria Baiulescu. La această sumă au contribuit Reuniunile de femei din Brașov conduse de către Elena Săbândeian, Elena Pricu și Maria Maximilian, precum și preotul Ion Boșu din Dârste. De asemenea, a mai contribuit și Reuniunea Femeilor Române din Baia Mare, prin președinta Maria Iepure.

În total, s-a strâns suma de 130.107 lei, care a fost împărțită la 95 de familii, în funcție de necesitățile fiecăreia.²³

¹⁸ *Ibidem*, p. 64-65.

¹⁹ *Ibidem*, p. 68.

²⁰ *Ibidem*, p. 12.

²¹ *Ibidem*, p. 15-16.

²² *Ibidem*, p. 78.

²³ *Ibidem*, p. 76-77.

R.F.R.S. nu a uitat acest ajutor și a răspuns apoi la toate solicitările U.F.R., contribuind cu sume de bani la diferite acțiuni. Astfel, la fondul „Ocrotirea orfanilor de război” a contribuit cu suma de 3.073 lei. În fondul Crucii Roșii a donat 3.590 lei și 50 de bani, iar la jubileul de 50 de ani al acesteia a adunat 5.000 lei. A mai făcut chetă pentru Ziua aviației, și în 8 septembrie 1927, „în scopul și favorul” U.F.R., conform uzanțelor, jumătate a trimis-o Uniunii, la Brașov, iar cealaltă jumătate a fost introdusă în fondul Reuniunii sălăjene.

La Congresul Internațional al Femeilor care a avut loc la Paris în anul 1926, U.F.R. trebuia să trimită o delegată. U.F.R., prin președinta ei, Maria Baiulescu, cere în acest sens Reuniunii sălăjene un ajutor de 1.000 de lei. Comitetul R.F.R.S., în ședința din 28 martie 1926, a aprobat și trimis această sumă. Din cauze neprevăzute nu s-a putut trimite delegată la congres. Atunci Maria Baiulescu a cerut ca suma trimisă de Reuniunea sălăjeană să o poată folosi pentru cheltuielile jubiliare ale Reuniunii din Brașov. În ședința din 8 iulie 1926, Comitetul Reuniunii Femeilor Sălăjene aprobă ca această sumă să fie cheltuită la serbările jubiliare ocazionate de împlinirea a 75 de ani de activitate a U.F.R. din Brașov.²⁴

Aceste serbări au avut loc în zilele de 8, 9 și 10 septembrie 1926. Pe data de 6 iunie 1926, Elena Aciu vizitează Brașovul, probabil pentru o ședință premergătoare serbărilor jubiliare. Era prima vizită pe care o făcea în acest oraș. Îl știa doar din povestirile tatălui său, inimosul dascăl maramureșean, Nicolae Fabian. Acesta, în vremurile luptelor naționale de dinainte de 1918, îi spunea că visele românilor se opresc „la margine de Țară ... dar ni se prind într-un focar ... și când sunt multe, multe ... e mai mare puterea lor ... se avântă și trec culmile ... la inimi de frați”. Acest focar îl reprezenta Brașovul și el era „orașul viselor și al nădejzilor, al bucuriilor și al suferințelor”, iar acum, după Unire, „ne răsare ca strălucită icoană a biruinței”. Elena Aciu descrie orașul Brașov ca fiind „cel mai frumos, mai pitoresc, cel mai bogat, mai industrial oraș al Ardealului, cu însămnat trecut cultural”. Impresiile sale despre acest oraș, despre bogatul său trecut și, în special, despre școlile de fete și orfelinatul de aici, credem că sunt valoroase, atât din punct de vedere istoric, cât și artistic. Din rândurile acestor impresii se poate observa și marele talent de scriitoare al Elenei Aciu.²⁵

În calitate de președintă a R.F.R.S. a reprezentat Reuniunea la toate marile evenimente din perioada cât s-a aflat la conducerea acesteia. Astfel, a participat la Congresele Uniunii Femeilor Române (U.F.R.), care au avut loc la Timișoara, în anul 1925, și la Brașov, în toamna anului 1926. La Timișoara a rostit un frumos discurs și a propus intensificarea propagandei religioase și a educației morale. Acest discurs a fost apreciat și de Maria Baiulescu, președinta U.F.R., care îi adresează o scrisoare. Din aceasta spicuim următoarele: „[...] Cu această ocaziune țin să vă comunic câtă bucurie am avut a vă vedea în Congresul nostru în care cuvântul D-voastre a avut un resunet călduros [...]”.

La Congresul de la Brașov, care a avut ca temă principală tot educația socială, Elena Aciu a propus înființarea unei reviste feminine care să vină în ajutorul bunelor gospodine, pe lângă scopul ei de valorificare a creațiilor literare.²⁶ Propunerea ei vine în urma vizitei pe care a făcut-o, pe data de 6 iunie, la Școala profesională de fete din Brașov, unde a rămas profund impresionată de activitatea care se desfășura aici. Ea spune, totuși, că „școlile profesionale ar face mare serviciu gospodinelor harnice, dacă aceste planuri de croitorie le-ar scoate în reviste de croiu chiar cu colaborarea elevelor mai istețe, în cari s-ar espune și felul decorurilor, din motivul că eleganța cu modestia combinate cu gust și spirit de invenție ne prezintă frumosul estetic, ceea ce prin alte croitorii rareori găsim”²⁷.

²⁴ Ibidem, p. 77.

²⁵ Vezi mai pe larg anexa *Impresii din Brașov*, pe care le-am redat, datorită valorii lor istorice și artistice, în întregime.

²⁶ *Anuarul ...*, p. 81.

²⁷ Vezi anexa citată mai sus.

Această propunere a făcut-o și directoarei „Revistei Scriitoarei”, Adela Xenopol, propunere acceptată de către aceasta. De altfel, conducerea acestei reviste a înscris-o în comitetul ei.²⁸ Tot la Brașov s-a pus în scenă piesa Elenei Aciu, *Ileana Cosânzeana*, care s-a bucurat de un succes nemaipomenit, scriitoarea fiind felicitată de întreaga asistență.²⁹

Prin stăruința Elenei Aciu, R.F.R.S. devine persoană morală și juridică, cu aprobarea Ministerului Sănătății și Ocrotirii Sociale.

Într-o epocă caracterizată de contemporanii ei ca fiind una de accentuat egoism și parvenitism, Elena dr. Aciu inițiază un vast program de asistență socială. Ea organizează o serie de conferințe medico-sociale și anchete pe tema alăptării artificiale a copiilor debili, bolnavi, săraci sau orfani. De asemenea, a trimis și întreținut bolnavi în spitale și sanatorii, a procurat medicamente, hrană și îmbrăcăminte copiilor săraci pentru ca aceștia să poată urma o școală, a ajutat bătrânii din azile etc.

După cum sublinia doctorul Ioan Bârcă, directorul spitalului din Șimleu, a fost prima care după 1918 s-a ocupat, în Sălaj, de asistența socială în condițiile în care nu apăruse, încă, o legislație clară în acest domeniu. Pentru aceste merite deosebite, în anul 1934, Ministerul Sănătății și Ocrotirii Sociale propune decorarea cu ordinul *Meritul Sanitar, gradul I*, distincție pe care nu o mai poseda, până în acel moment, nici o persoană din Sălaj. Astfel, prin Înaltul Decret Regal nr. 405 din 1934, Regele Carol al II-lea îi conferă acest prestigios ordin.³⁰

La data de 1 februarie 1934, după 36 de ani de activitate, din care 14 în Sălaj, Elena Aciu se pensionează. În același an, familia Aciu se mută în Cluj. Pe data de 21 mai 1934, de Sfinții Constantin și Elena, la Șimleu, se organizează o emoționantă sărbătoare de retragere la pensie a Elenei Aciu. La această sărbătoare a participat întreg Sălajul, în frunte cu marele om politic Iuliu Maniu, precum și numeroase personalități cu care ea a colaborat.³¹

La despărțirea de șimleuani, după discursuri emoționante și telegrame de felicitare sosite din întreaga țară, Elena Aciu rostește cuvântul de rămas-bun, oferindu-le în dar fostelor ei eleve propria ei oglindă, care avea o mare încărcătură simbolică: „*Vă ofer și eu un scump simbol ca scut și călăuză – datina mea veche – o cunoașteți voi mica oglindă simbolică. Pe aceasta Vi o ofer și azi cu dorință caldă, să vă priviți adesea în ea: la ruga de seară, sau când nu ve-ți ști alege între îndemnuri și căi, să o întrebați: Cum îți place de mine, de fapta mea, de inima mea, de sufletul meu și de gândul meu? Această oglindă este: Icoana Precurarei Maria. Și scut și tărie să vă dea credința! Și când veți privi întrânsa să vă vadă pururea cum trebuie să fie o copilă: Ca o floare de curată, respectul să o întâmpine în cale și cum primăvara florile, respiră belșug de miresme, din inima ei se respire frumosul, plăcutul și priceperea liniștită din sufletul ei. (...) Dorându-Vă paza și ajutorul lui Dumnezeu Vă zic tuturor un dureros rămas bun*”³².

După ce s-a mutat la Cluj, a activat în cadrul Uniunii Mariane din Eparhia Cluj-Gherla, îndeplinind funcția de președintă a acestei organizații.

În anul 1937, în perioada 6-21 mai, are loc la Paris cel de-al doilea Congres Internațional „La mère au foyer, ouvrière de progrès humain” („Mama în cămin, făuritoare a progresului uman”). Acest congres a tratat o problemă de mare importanță, și anume Maternitatea, în sensul cel mai nobil al cuvântului, cu toate greutățile și mai ales bucuriile pe care le comportă ea. Comitetul organizator a trimis un apel tuturor țărilor europene și chiar Statelor Unite ale Americii să colaboreze la această nobilă acțiune și să trimită materiale de documentare istorică, cele mai reușite lucrări urmând a fi premiate. Și la noi în țară s-au constituit Secții Naționale ale Comitetului Internațional al Congresului. Iată ce se spunea în această invitație: „*Căutați în țara Dvoastră cel mai frumos exemplu*

²⁸ *Anuarul ...*, p. 81.

²⁹ *Ibidem*, p. 82.

³⁰ *Gazeta de Duminecă*, nr. 7-10, 3 iunie 1934, p. 7.

³¹ *Ibidem*, p. 1.

³² *Ibidem*, p. 12.

*de femeie, de Mamă, realizatoare prin activitate și prestigiu uman și social, fie printre persoanele cunoscute, fie printre acele, ce au trecut în Istorie*³³.

Elena dr. Aciu răspunde acestui apel și trimite o lucrare cu caracter monografic, referitoare la viața și activitatea „matroanei din dealul Țarinii”, Clara Maniu, mama marelui om politic Iuliu Maniu.

Comitetul organizator a acordat trei premii, dintre care unul a fost decernat scriitoarei Elena dr. Aciu, premiu constând dintr-o plachetă de bronz cu o frumoasă inscripție.

Această capodoperă a Elenei dr. Aciu a fost elogiată de către presa vremii și dăm aici doar două exemple: „*Această monografie are meritul de a fi prezentat lumii o icoană de Româncă și Creștină în fața căreia se descopere cucernic tot Ardealul românesc, Țara întregă: icoana Doamnei Clara Maniu, împodobită cu nimbul muceniciei, pe care a așezat-o la loc de frunte în galeria mamelor providențiale stăruința unei vieți active, devotată muncii creatoare, virtuților străbune*”; „*În această lucrare se ridică din icoane și amintiri duiioase, o statuie literară unui chip sfânt de mamă, atât de drag amintirii noastre, chipul Doamnei Mare, a Bunicuții dela Bădăcin și se împletește în istoria românească un nume, care va înfrânge legile uitării: Clara Maniu*”³⁴.

Mai reținem faptul că venitul încasat din vânzarea acestei broșuri, publicată la Tipografia „Cartea Românească” din Cluj, în anul 1938, era destinat Orfelinatlui de fete din Șimleu.

Au venit însă vremurile tulburi de după cel de-al Doilea Război Mondial când, după cum știm, puterea politică a fost acaparată de către comuniști. Noul regim comunist a dus o politică de exterminare sau, în cele mai fericite cazuri, marginalizare a întregii elite interbelice. A fost și cazul Elenei Aciu, care se stinge într-un nemeritat anonim, la Cluj. După o viață dedicată emancipării social-economice și spirituale a femeii române, la data de 3 iunie 1955, Elena dr. Aciu trece la cele veșnice, la venerabila vârstă de 80 de ani. Am considerat că avem o datorie morală față de memoria ilustrei noastre înaintașe și că trebuie să evidențiem câteva crâmpie din prodigioasa ei activitate depusă în slujba poporului român, atât înainte de 1918, în vremurile de lupte naționale, cât și după Unire, de-a lungul întregii perioade interbelice. Credem faptul că astfel de personalități – cum a fost și Elena Aciu – care au depus o muncă dezinteresată și dusă până la sacrificiu, în interesul propriei nații, pot constitui un model demn de urmat pentru generația noastră care, să recunoaștem, duce lipsă de astfel de modele.

ANEXĂ

Articol publicat de către Elena Aciu în ziarul „Gazeta de Duminecă”, nr. 33-34 din 15 august 1926:

Impresii din Brașov 6 iunie

De pe culmea Tâmppei, pentru prima dată privesc cel mai frumos, mai pitoresc, cel mai bogat, mai industrial oraș al Ardealului, cu însămnat trecut cultural: Brașovul.

Cea mai încântătoare panoramă îmi desfășează privirea. Încunjurat de priveliștea plaiurilor bogate în frumuseți naturale, în strălucirea nimbului de biruință – îmi răsare bătrânul Brașov, orașul luptelor seculare pentru veșnicul ideal, care alături de Blaj în sufletul nostru devenise simbolul ideilor mântuitoare, din care s-au ridicat atâtea gândiri luminoase de unde au pornit miliarde de schinte și-au aprins în sufletul Ardealului raze de lumină și de strălucire, au alimentat focul sfânt, dorul de libertate și ne-au pregătit sufletește Unirea.

³³ Elena Dr. Aciu n. Fabian, *Clara Maniu*, Cluj, Tipografia „Cartea Românească”, 1938, p. 3-5.

³⁴ *Ibidem*, p. 6.

Cu pioase sentimente privesc la poalele Tâmppei spre Capela Cimiterului, în care este lăcașul veșnic al Geniului Mare, din al cărui piept a izbucnit „Resunetul” ca o alarmă la luptă sfântă. Asupra lui veghează cu suflet împăcat un neam liber, fericit care și-a croit soarta, la care se nchină echoul glasurilor de admirație din toate colțurile lumii.

Răpită de frumusețea naturei, puternice emoții mă nstăpânesc și ... ciudate sunt tainele sufletului ... deodată ... alte icoane-mi apar din lumea depărtată amintirilor, din vremuri apuse, din vremuri scumpe de sfânt elan, când nădejdi răsăreau din credințe de străbuni, din basme legendare, din murmur de izvoare; când luminați Apostoli purtau prin falnice palate și colibe umile gânduri mântuitoare, credință vie și curente de dragoste din suflet la suflet.

O căldură dulce mă nvăluie și cine ar fi știut să chipzuiască, cari accente au fost mai puternice, mai pronunțate; ale prezentului, sau ale trecutului ... farmecul frumuseților pitorești, sau vraja amintirilor sfinte.

A fost demult ... și de ce-mi apar acum acele icoane, de ce-mi stăpânește gândul ce a fost, când tot ce este, e mai sublim, mai măreț ... și atât de divin ... că gândul nu are putere să-l cuprindă, graiul nu are forme să-l exprime. Dorul de foc, voința de flăcări, visul de veacuri iată-l trecut în realitate și tu te ntorci la lumea care-a fost, când speranța cu lacrimi, visele cu suspine, dorul cu dureri se îmbinau. Brașovul, acest colțișor de raiu, azi este liber, este al Tău cu toate frumusețile și podoabele lui, – ce cauți între flori spinii striviți demult ?!

Au fost ... și acum apar ... și tu le strângi la suflet să nu le scapi, – cu durerea lor cu tot îți sunt atât de scumpe acele icoane. A fost ... și nu-i poveste.

În satul resfirat la poalele munților Maramureșului duhovnicul ne propovăduia: „Omul toată privirea, tot cugetul trebuie să și-l îndrepte spre cer”. E demult de atunci. Eram niște surceleușe mici. Iar dascălul – iubitor Părinte – îl văd pururea ... cum în ochii lui albaștri ca seninul cerului se aprindeau tainice schinte, cum îi radia fața și i se netezeau brazdele de pe fruntea-i trudită de greul zbucium, când ne tot spunea și azi și mâine: Îndreptă-ți privirea, gândul și sufletul tău și toată căldura inimii tale în zarea depărtată preste culmile Carpaților: Acolo sunt frații noștri, nădejdea noastră, într'acolo râvnește dragostea noastră.

Și noi credeam: că dorințele noastre cătră cer zboară pe aripioare de Îngeri și prin răvașe transmise de bunul Moș Crăciun; iar dragostea și dorul nostru trimise fraților prin lună și stele și prin murmur de izvoare ajunge la ei. Ce scumpe iluzii! Ce dulce era crezul nostru atunci! Cum anii treceau, multe ne-a schimbat vremea în suflet, dar farmecul credinței acestei misterioase telegrafii ne-a purtat gândul, tot mai mult ne-a întărit speranța, până când umbrele nedumeririi ni se furișase cu șaptele desnădejdei: dorurile-ți sunt prea îndrăznețe, prea înflăcărâte, nu vor trece, le vor prinde ... Cine? Fantezia aprinsă ne zugrăvise în conture tot mai sinistre înfricoșatul bălaur – spiritul dușman – care ni le oprește. Însă bunul dascăl ne dete ca răspuns scumpe imagini de consolare: Da, acolo, la margine de Țară, la graniță ... ele se opresc ... dar ni se prind într-un focar ... și când sunt multe, multe ... e mai mare puterea lor ... se avântă și trec culmile ... la inimi de frați ... să-i cheme mult și fierbinte, să-i pornească pe cale, unde-i așteaptă brațe dornice, inimi calde.

Acea imagină scumpă, acel acumulator de doruri sfinte, acel focar, de unde se ridicau și treceau granița schintei din focul veșnic viu, era: *Brașovul*, orașul viselor și al nădejdlor, al bucuriilor și al suferințelor, – și acum ne răsare ca strălucită icoană a biruinței.

Senzațiile scumpe își iau sborul evlaviei și gândul se îndreaptă spre cer cu dorințe calde: cuiub vechiu, simbol drag al viselor noastre sfinte, cerul să-Ți reverse din belșugul darurilor tot mai abundanț, să devii tot mai înfloritor în frumuseți artistice și comori culturale, avutul să-Ți sporească, să se ridice din sânul plaiurilor încântătoare caractere tot mai oțălite, piepturi tot mai tari, inimi tot mai calde. Icoana Ta rămasă nouă din vremuri străbune, să devină tot mai strălucită, tot mai slăvită.

.....
Stăpânită de vraja amirilor, purtată de aceste gândiri, îmi îndrept pașii spre serpentina ce coboară spre oraș, cumpănind că din acel admirabil caleidoscop, care-mi desfătase privirea, care să-mi fie punctul de oprire. Pe toate nu le puteam lua, trebuia să aleg. O problemă din cele mai grele. Amintesc puține din șirul lor: Pe dealul Romurilor ne apare Turnul Alb și Turnul Negru ca sentinele din timpuri apuse și din toate laturile se ridică alte turnuri impozante, cari vestesc izvoarele fabuloaselor averi: fabricile de renume mondial.

Din piața Libertății se ridică ca o uriașă fantomă mohorâtă de vreme Biserica Neagră, clădită din 1385, cel mai impunător monument, cap de operă al arhitecturii gotice, cu grandioasa orgă renumită în întreg Ardealul. Apoi biserica sf. Nicolae cu bogată artă decorativă, iar cea mai veche este biserica sf. Bartolomeu din sec. 13-lea. Aproape aceleași vechime o are casa orașului cu interesante antichități și cu o prea frumoasă arhivă. Cu nemărginit devotament privim falnicul palat al liceului „Andrei Șaguna” despre a cărui fondatori scrie I. Barac: „Ei sunt stâlpii cei tari ai fericirii poporului nostru. Ei sunt binecuvântați de sf. Biserică, de Patrie, de Neamul nostru și de omenire și vor fi pomeniți cu laudă și mărire sute de ani de cătră neamul nostru”.

Cu același interes privim la căderea lui Honterus cu prima tipografie, muzeu și bibliotecă, cele mai grăitoare mărturii de marele rol din istoria și din viața politică, culturală și socială a acestui oraș.

Dar eu, de data aceasta la toate trebuie să renunț – fiindu-mi timpul măsurat; îmi grăbesc pasul în direcția unde mă duce atracția sufletului, – spre lăcașurile unde pulsează viața, spirit național, în cari se desfășoară o muncă creatoare de valori morale: *școlile de fete*.

Aceste instituțiuni și-au luat ființă în vremuri depărtate, în vremuri vitrege, din dragoste de neam și limbă, din jertfe imense și din inimile încălzite de sfinte idealuri ale *femeilor române*. Sfântele misiuni aveau: a forma, a scuti și apăra, a îmbogăți acele comori, complexul cărora alcătuiesc puterea decizătoare a sorții neamului nostru: cultura națională. Nu este colțișor în Ardealul nostru mult încercat unde să nu se mărturisască de rezultatele de mare importanță ale acestor instituțiuni susținute și conduse cu inimă și înțelepciune, cu gând luminos de premenire națională, cu generositate olimpiană, cu curaj de eroine. Aceste suflete mari și-au înțeles menirea, au știut să-și făurească mijloacele artei educatoare din bogăția comorilor naționale. Aceste institute își au și atracția lor actuală în conducerea model – demnă continuitate a trecutului meritos; aceeași muncă creatoare de valori morale, ca în trecut, când și-au cunoscut chemarea de apostol, iar azi cu aceeași înțelepciune știu prinde necesitățile noilor vremuri și înaintează cu avânt nobil pe calea progresului. Dau mici crâmpene din cele ce le-am prins cu vederea și mi-au rămas în amintire după o scurtă și grabnică vizitare.

Școala Normală froebeliană

La intrare ... întâia impresie te frapează și îndulcește; o galerie de păpuși se înșirau sub sticla unui dulap de lungimea păretelui; te opreau să le admiri și ... să alegi dacă poți. Ele prezentau un veritabil tablou etnografic în diferite costume naționale și care de care își cere pretenția să fie mai aleasă, mai preferită. Te ispiteau să le distingi cu fețe zîmbitoare și ochi șireți: Săliștence svelte cu mâneci largi, Oltence și Muntence cu iile cusute cu armonia culorilor artei romane, Bucovince în modeste șorțuri negre, Bănățene cu fețe îmbujorate și ochi de mărgelă, Tulgheșence cu mărâmi roșii legate cu discretă cochetărie, Maramureșene cu șorțuri înguste țesute în flori, Vrâncence și Vrânceni cu cojoc străbun, Pădurence cu zale lucitoare și cingători late strânse în brâu, gata de horă, alături de voinici în caracteristice straie de sărbători, Mocănași cu căciuițe într-o ureche îți reamintesc idilica viață de la țară. Te pune în uimire, cum se poate produce atâta artă din vată și din petece de pânză, stofă, postav. Era gata espoziția și cu nerăbdare se așteaptă ziua mare a târgului, care decide soarta lor; unele ajung

în mâini gingașe, cruțătoare și devin alintate pe lungă viață; altele în mâini de copii zglobii, cari neastâmpărați să le cunoască taina compoziției, curând le distrug visurile țăsute în liniștea coliviei sub sticla dulapului, unde își așteaptă norocul cu fetele de măritat. Aceleași mâini măiestre s-au îngrijit și de trusou. În alte dulapuri privești și admiri cu suflet înviorat de variația și conturile artistice: garnituri de dormitor, prânzitor, de bucătărie, de salon în forme moderne – de carton cu bogate decoruri – toate cu motive românești.

La alt loc urși durdulii, iepurași albi stau gata de fugă de nu i-ar opri zăbrelile coliviei; pisicuțe alături de șoareci mărunți – stau blânzi în cea mai bună armonie ca pildă vie multor suflete răsvrătitoare. Apoi mingi de toată mărimea și culoarea, diferite obiecte și deseme pentru scopul intuiției etc., etc.

În altă sală decorată cu ghirlande de flori și verdeață chiar se așteaptă comisia esaminoare de a lua în seamă rezultatele muncii intelectuale, principii și metode pentru știința educatoare, după cari înțelepciuni se vor forma suflete și inimi mărunțele prin grădini de copii, unde se pune adevărata bază educației naționale. Elevele sunt introduse sistematic și în gospodăria practică: fert, grădinărit, spălat, netezit, precum și ordinea, curățenia esemplară e susținută de ele. O astfel de pregătire ne dă încredințarea, că elevele eșite în viață își vor face cariera aducătoare de mari foloase, dar ne dă și mângâierea, că în orice împrejurări le-ar pune soarta prin desteritatea câștigată în industria de manufacturi – păpuși jucării – își pot crea o stare materială din cele mai frumoase. Toată dragostea și recunoștința noastră, a mamelor și a neamului i se cuvine distinsei directoare, d-nei Maria Popescu n. Bogdan și întreg corpului prof. de sub înțeleapta-i conducere.

Școala profesională

De ași avea pretenția de a prezenta o icoană fidelă a școlii profesionale din Brașov în cadrele limitate ale unui raport de gazetă, ar fi greșală contra devotamentului ce-i datorăm pentru marea ei însămnătate din trecut, pentru munca devotată din prezent și pentru rolul important, incontestabil din viitor. Cunosc convingerea multor distinși factori ai pedagogiei moderne, cari susțin cu mult adevăr, că în viitorul Patriei aceste școli au și vor avea rolul de frunte. Desvoltarea industriei casnice cu metode sistematizate, cu adevărată pricepere a practicității și adâncă pătrundere a gustului estetic înseamnă progresul național-material al Patriei. Despre marea importanță a învățământului profesional tot mai mult ne convingem, dacă vom trece în gândul nostru diferitele mărfuri ce să vând cu prețuri enorme, din material slab, lucrate superficial. Putem zice, că aceste școli desvoltă o muncă creatoare de renaștere și închegare națională.

Școala profesională din Brașov nu mai reclamă elogii, îi datorăm însă recunoștință și devotament pentru munca rodnică. Rezultatele acestei munci sunt larg cunoscute din trecutul depărtat. Bunăstarea, mulțumirea, ordinea, organizarea înțeleaptă a gospodăriei multor cămine, li se datorește elevelor de odinioară a școlii de menaj resp(ectiv) șc(o)l(ii) prof(esionale) de sub conducerea cu înaltă pricepere a R(euniunii) F(emeilor) R(omâne). Azi în aceste școli elevele desfășoară o activitate tot așa de vie și utilitară. Le-am găsit în muncă împărțite în grupuri după felul manufacturilor resp(ectiv) după clase. Unele la răsboiu potriveau armonios culorile motivelor românești. Am admirat în (mod) deosebit modelele complicate ale scoarțelor de diferite mărimi, a perdelelor, a șorțelor etc., precum și desemele modelelor combinate de eleve pentru broderie albă și cu artă decorativă de frumuseță și varietate cum rar se vede; iar broderiile, chiar și cele mai complicate sunt executate cu precisiune și în toate se învederează tendința de a realiza frumosul și folositorul. Sala de croitorie, atât secția lingeiilor, cât și a rufărilor prezintă o admirabilă varietate din tot ce moda de azi cere ales, practic, frumos. Compozițiile de croi toate sunt precise, îngrijite. Țin să relevez, că școlile profesionale ar face mare serviciu gospodinelor harnice, dacă aceste planuri de

croitorie le-ar scoate în reviste de croiu chiar cu colaborarea elevelor mai istețe, în cari s-ar espune în felul decorurilor, din motivul, că eleganța cu modestia combinate cu gust și spirit de invenție ne prezintă frumosul estetic, ceea ce prin alte croitorii rareori găsim.

În metoda instrucției se remarcă o gradațiune vrednică de a se pune în pracsă și în alte școli; pornesc de la ușor, dar prin combinații îi dau forme mult arătătoare, cari deșteaptă plăcere și voie în micile începătoare. Chiar și în lucrurile primitive aflăm ceva nou, invenție proprie, ce le dă atracție.

Ce mi-a legat mai mult atențiunea era o atât de învederată plăcere și dragoste de muncă, care îmi făcea impresia, că aceste copile își varsă chiar entuziasmul tineresc în munca lor, ce se datorește conducerii cu suflet și căldură. Elevele, cari termină această școală pleacă nu numai cu distinse calități de bune gospodine, dar cu deplină dexteritate în arta industriei casnice, cu care în orice împrejurări își poate crea existența. Ele vor ști străbate cu siguranță și ușurătate căile carierei, cât și a vieții prevăzute fiind cu prețioasă merinde prin creșterea îngrijită moral-religioasă; învățăturile lui Cristos pătrunse de iubire, bunătate și adevăr indică cea mai frumoasă direcție pentru viață.

Despre creșterea intelectuală mai strălucite dovezi ne dau serbările artistice, cari au o atracție deosebită cu toate ocaziunile, ce se datorează însuflețirii pentru ideal acelor inimi scumpe, cari își înțeleg așa de bine chemarea de conducere, cum este distinsa directoare a școlii profesionale D-na Dimitrescu. Numai sufletele devotate idealului știu pătrunde puterea educatoare a artei și o știu prezenta în forme nemerite și alese ca mijloace de educație și tot odată prin puterea iluziei știu oferi plăceri estetice. O asemenea muncă singură își ia răsplata în adevărate satisfacții sufletești, dragoste pentru munca devotată.

Tot colțisorul respiră căldură; nimic rece, oficios, totul e intim, plăcut – care este nota caracteristică cea mai marcantă a instituțiilor de sub egida R.F.R. Pretutindeni se simte influința binefăcătoare a unui suflet ales chemat de Sf. Providență de lungă vreme să ridice și înalțe binele și frumosul pe orice teren și cu toată ocazia binevenită, care știe să transmită suflet din suflet, caracter din caracter, să desvolte energii din putere proprie, devotament din capacitate de sacrificiu și mai presus de toate știe să transmită căldura inimei din inimă. Am avut ocazia fericită să cunosc să simt puterea de sugestiune aceluia curent de dragoste umanitară, curent de căldură, care pornește din suflet, pătrunde și înstăpânește întreaga atmosferă, unde își ridică cuvântul d-na Maria Baiulescu. În graiul său dulce plin de simțiri calde vibrează putere de convingere și bogăția îndrumărilor înțelepte. Ea apare cu figura-i modestă, dar mult impunătoare, cu fineța intelectului superior, veșnic senină, purtând zîmbetul bunătății.

Ea își află mai multă fericire acolo, unde i se cere mai multă inimă și mai mare ajutor. Locul ei favorit este:

Orfelinatul

Întovărășită de nobila Prezidentă ne oprim la poarta unui falnic palat, – cel mai grăitor monument al dragostei umanitare, care în viitorul depărtat are să vestească la multe generații ce poate realiza caritatea, energia și voința inspirată și condusă de altruism. Cu negrăită înduioșare trecui pragul acestui locaș, care ne apare în lumina unei aureole sfinte, căci acesta azi adăpostește orfane de eroi ... cari au fost eroii biruinței unui ideal, cari au lărgit hotarul după drepturi și dorințe străbune și au adus Patriei atâta glorie. Au venit cu dragoste de frați, ne-au dat nădejdi de lumină iar ei și-au lăsat pe cei mai scumpi ai lor în întunerecul nesiguranței: orfani. Aveam senzații, că intru într-un templu consacrat martirilor; azi numele de orfan ne răscolește amintiri dureroase din zile mari de glorie și sacrificiu ... suferințe cumplite, răni sângerânde, priviri ce se'ntunecă, lumini ce se stâng – jertfe cerute pentru strălucirea și mărirea Patriei.

Și iată! ... cum trec pragul, sfiala, duioșia, cu care mă apropiasem dispăre, trece în senzații de dulci emoții, – ne întâmpină copile zîmbitoare, vesele, pe fețele lor strălucea mulțumirea, nici o umbră de suferință, în surâsul lor nevinovat, îngeresc se reflectă o dragoste infinită. Cum au zărit-o pe iubita lor „Mama Mare”, fața lor se coloră ușor și fiecare avea de spus câte o vorbă plină de iubire și devotament. Cu mâinile ei binefăcătoare le mângâia, cu zâmbetul ceresc le înviora având pentru fiecare cuvinte dulci. Am înțeles atuncea zâmbetul ei plin de bunătate, privirea-i dulce de unde radiază atâta vrajă; nu e decât reflexul dragostei lor nemărginite pentru bunătatea ei, pentru comorile inimei sale, pentru sufletul ei sublim. Și când aranjat în cor au intonat cântarea „Trăiască Mama Mare” fețele lor se aprindeau tot mai mult reflectând espresia adorației. Câtă mângâiere simțim în fața acestui tablou, mărturia unui dulce traiu, în loc de pânea milei stropită cu lacrimi de orfane. Totodată este pildă grăitoare, că adevărate mângâieri să dau prin fapte și că nu poți șterge lacrimi numai cu graiul ori cât de elocvent ar fi.

Mama Mare

Pe frontispiciul acestui adăpost va străluci numele Societății caritative în frunte cu cel mai dulce nume „Mama Mare”, care nume este simbol de dragoste și devotament în sufletele femeilor române.

Și dacă e adevărat că „fericirea e un reflex, e o reîntoarcere, o răsplată numai acelora, cari o împarte în jurul lor” – atunci d-nei *Baiulescu* i compete [sic!] suprema fericire. Acest nume strălucește prin virtuți, fapte de caritate și altruism superior.

Tot Ea a fost chemată prin înalte calități să croiască cadrele de activitate ale multor Societăți caritative grupându-le sub mândrul drapel al Uniunii Femeilor Române pe care cu atâta demnitate o conduce. Viața Sa laborioasă n-a cunoscut altă țință și alte bucurii, de cât să vadă realizate scopurile înalte luate în frumosul program desfășurat de societățile surori pe întreg cuprinsul Patriei.

Dacă azi, pe teritoriul României-Mari se îndeplinesc acțiuni de caritate conduse și inspirate de cel mai nobil idealism, mare parte din vredniciile acestora se răsfrâng, se reîntorc la focarul de unde au pornit, care este sufletul, inima d-nei *Maria Baiulescu*.

La congresul jubiliar din 8, 9, 10 Sept U.F.R. cu multă dragoste ne chiamă, cu mândrie vom putea admira tablouri încântătoare din rezultatele muncii devotate binelui și frumosului timp de 75 ani ai Reuniunii. Vom avea ocazia să cunoaștem prețioase espuneri de gândiri luminate, idei noi și experiențe aduse din întreg cuprinsul României-Mari, chiar și din țări străine din mari depărtări.

Să ne pregătim cu bucurie la marele praznic să ne fie aceste zile prilej de înălțare, de nobile înfrățiri și încurajări, prilej de noi alianțe în îndemnuri tot mai avântate. Idealuri mari nu se pot realiza numai cu colaborarea mai multor suflete conduse de aceeași dorințe a binelui.

Nici o societate aliată U.F.R. nu poate rămânea departe, când cu atâta dragoste suntem chemate la acest izvor bogat în energie națională și dragoste a binelui, de unde ducând picuri cristalini vom porni cu nou avânt, cu forțe inspirată spre muncă ideală, care are să creeze renașterea vieții culturale și emanciparea tot mai progresivă a femeii române.

Cuvine-se să-i aducem omagii de recunoștință trecutului măreț al acestei Societăți, să ne închinăm acelor venerabile matroane, cari în vremuri depărtate, ca și azi, au știut crea și ocroti scumpe valori, în lupte grele au știut aduce mari sacrificii, în zile de glorie au știut ridica elanul mândriei naționale. Să le ducem și închinăm tot sufletul, toată dragostea, devotamentul nostru și a neamului românesc.

Șimleul-Silvaniei, VII, 1926.

Elena Dr. Aciu n. Fabian

prof., prezidenta R.F.R.S.

**Culture and Cultural Policy
in Elena Aciu's Life and Work**
Abstract

Elena Fabian, born in 1875, in Bârsana village, Maramureș County, was one of the most central spokeswomen of the Transylvanian feminist movement, in the first half of the 20th century.

She finished the primary school in her birth village, Bârsana, and the secondary school in Sighetul Marmației. She then attended the Normal School in Cluj and the Teachers Training College in Budapest, between 1894 and 1897. She excelled both through her remarkable learning abilities and noble human qualities. She majored in Educational Sciences, Foreign Languages, History and Geography.

After graduating the college, she joined the teaching system. The young teacher started her educational career on the 1st September 1897, at the Romanian Civil School in Beiuș (turned subsequently into a girls' high school). Besides the educational activity, she had a varied and rich activity within the Romanian Women Reunion from Beiuș. She was very enterprising, one of her ideas being the setting up of the Reunion library.

After the war, in September 1920, she transferred to a girls' middle school in Șimleu Silvaniei. There she got married to a Romanian of political front-rank, dr. Alexandru Aciu, one of the greatest personalities from Sălaj during the interwar years. He supported his wife in all the actions she initiated, being himself one of the main promoters of cultural life in Șimleu (named, at the time, „Brașovul Vestului”/„Brasov of the West” or „Micul Brașov”/„Little Brasov”).

Between 1924 and 1934, Elena Aciu was president of the Romanian Women Reunion of Sălaj. In her position she had an impressive cultural and social care activity. She set up many celebrations, dramatic performances, and artistic-literary social evenings. She wrote several dramas, mainly for pupils. While she was in charge of the Reunion, she represented it in every major event.

Another side of the educational policy in Elena Aciu's leadership was the civil mission of the school and the moral guidance for women (especially for those living in the countryside).

Due to her hard work, R. F. R. S. acquired a legal status. Elena Aciu was decorated by the Ministry of Health and Social Care.

For those hard times, mention should be made of Elena Aciu's program of social care. She set up a number of socio-medical conferences and inquiries for artificial feeding of disabled, sick, poor or orphan children. She sent the sick in hospitals and nursing homes and provided medicines, food and clothing for the poor children so that they could attend a school; she also helped the older people in the alms-houses etc.

After moving to Cluj, in 1934, she worked within the Blessed Virgin's Union from Cluj-Gherla Eparchy, acting as head of the organization.

After the World War II and the communist takeover with its extermination politics, Elena Aciu was marginalized. She passed away in anonymity, in Cluj. After a life dedicated to the social-economic and spiritual emancipation of the Romanian women, Elena Aciu died at the age of 80, on the 3rd of June 1955.

It was our moral duty to highlight some aspects of her impressive activity. Elena Aciu was one of those personalities who did an unselfish work in the interest of their own people, as a praise-worthy example and model to be followed by the present young generation.

Majestatea Sa Regina Maria

Elena Dr. Aciu n. Fabian

Comitetul R.F.R.S. ales la 1 Decembrie 1924

Dr. Alexandru Aciu

Clara Dr. Maniu n. Coroianu